

Grāmatas „Ievads kristīgajā meditācijā” analīze un kritika

Paldies autoram, kurš šo grāmatu plašākai publikai ir devis tieši Adventa laikā. Gan Adventa laika sprediķos, gan šajā grāmatā liels uzsvars tiek likts uz klusumu, mieru, pārdomām. To arī centos realizēt savā ikdienā. Pie tam viens no maniem pārdomu objektiem bija tieši šī grāmata. Tā nu, klusumā un mierā pavadot Adventa laiku, ir tapusi šīs grāmatas analīze un kritika.

Pilnīgi piekrītu autoram, ka ikdienas steiga, seklums un garīgā iztukšošanās vairo izmisuma un bezjēdzības pieredzi. Pats esmu to piedzīvojis uz savas ādas. Ir taisnība, ka mums ir jāapstājas, ir jāieiet klusumā un mierā, ir jāieskatās sevī, ir jāvērtē sava dzīve Dieva priekšā. Mūsu attiecības ar Dievu varētu salīdzināt kā divu iemīlējušos laulāto attiecības. Savs laiks vārdiem un aktivitātei. Savs laiks klusumam un pasivitātei. Ar mīloto cilvēku ir labi abējādi, gan runājot, gan vienkārši klusumā priecājoties par otra klātbūtni. Arī lūgšanas dzīvē ir līdzīgi, savs laiks runāt, prasīt, žēloties, slavēt, bet savs laiks vienkārši klusēt Dieva klātbūtnē un priecāties par to.

Man šķiet, ka ir viena lieta, kas mani vieno ar autoru. Kaut arī autors ir nedaudz vecāks par mani, tomēr arī es esmu uz tās robežas, kuru autors piemin, citējot Jungu, proti, 35 – 45 gadi. Šie gadi iezīmējot robežu starp „ārēji aktīvu” un „iekšēji aktīvu” cilvēku. Ja līdz šiem gadiem cilvēks ir vērsts uz āru, tad pēc šiem gadiem – uz iekšu. Savukārt, šo pāreju iezīmē dziļa neapmierinātība par savu dzīvi. Kaut ko ļoti līdzīgu arī es piedzīvoju savā dzīvē. Patiešām, skraidīšana, naudas pelnīšana, sevis pierādīšana, attaisnošana citu cilvēku acīs un daudzas citas „aktivitātes” var iedzīt un iedzen cilvēku pilnīgā izmisuma stāvoklī. Vai izeja ir atrodama meditācijā un tai sekojošā kontemplācijā kā to apraksta autors?

Upaniśadas Jaunās Derības drānās

Pirms pievērsos šīs grāmatas analīzei, gribētos jau pašā sākumā skaidri noformulēt manu pamatatzīni, kuru ieguvu, izlasot un meditējot par šo grāmatu: *Autors par pamatu ir izmantojis Upaniśadu¹ pasaules uzskatu, kurš ietērpts Jaunās Derības drānās.*

Sākotnēji, lasot šo grāmatu, likās, ka autors runā par kristīgo ticību, kura ir ietērpta Upaniśadu drānās, iespējams, lai uzrunātu „monistiski” (hinduistiski, budistiski, vedāntiski) domājušos cilvēkus Latvijā. Tāpat likās, ka varbūt tiešām, ir kādas Austrumu „garīgās tehnikas”, kuras mēs, kristieši, varētu pārņemt, papildīt ar kristīgu saturu un izmantot savu mērķu sasniegšanai. Taču ļoti daudzas paralēles starp šo grāmatu un Upaniśadu pasaules uzskatu, man lika atnest šīs domas un secināt, ka šeit lasītājam tiek piedāvāts Upaniśadu jeb vēl precīzāk vedāntas² filozofiskā doma, kura ir iekrāsota ar Jaunās Derības tekstiem. Kādas tad ir šīs daudzās paralēles starp autora grāmatu un Upaniśadām?

¹ Ar vēdisko reliģiju Indijā bija noticis tas pats, kas norisinās ar daudzām reliģijām laika gaitā: tā bija kļuvusi par formālu rituālu pildīšanu. Upaniśadas no vienas puses bija reakcija pret reliģijas ritualizēšanu, taču no otras puses, iespējams, Upaniśadas bija mēģinājums apvienot sašķelto indiešu sabiedrību. Upaniśadas ir tapušas laikā no 600 – 300 g. BC, vairāk nekā 108. darbu. Kā rāda pats nosaukums „upaniśadas”, tās ir tapušas indiešu gudro sarunās ar saviem mācekļiem, kuri sēž skolotāja priekšā. Tās atspoguļo šo filozofisko attīstību, kura lielā mērā ir hindu reliģijas un pasaules uzskats.

² Pats apzīmējums "vedānta" nozīmē "vēdu noslēgums", ko var saprast gan vēsturiski, gan kvalitatīvi. No vienas puses vedānta hronoloģiski atspoguļo pēdējo posmu visā vēdiskajā tradīcijā un mēģina dot sistemātisku doktrīnu izskaidrojumu, kuras ņemtas no Upaniśadām, Bhagavadgītas un Brahma Sūtras. No otras puses, vedāntu var uzlūkot par vēdiskās tradīcijas augstāko sasniegumu.

Hinduisms – visu reliģiju māte un tolerances avots

Vivekānandas³ sveiciena uzrunu Čikāgas parlamentā 1893. gadā apsveica apmēram 7000 cilvēku. Viņa uzrunas viens no elementiem bija apmēram šāds: Hinduisms ir visu reliģiju māte. Hinduisms ir ne tikai par toleranci, bet arī par to, ka visas reliģijas ir patiesas, visi ceļi ved pie Augstākā. Diemžēl, šķelšanās, fanātisms un vardarbība reliģijas vārdā ir izdarījusi milzīgu postu starp cilvēkiem, kuri taču iet uz vienu un to pašu mērķi. Tiek izteikta cerība, ka reiz pienāks laiks, kad visas šāda veida ciešanas beigsies.

Ir svarīgi ieraudzīt to, ka šajā uzrunā tiek pretstatītas divas lietas, no vienas puses hinduisms⁴ ar savu tolerantu attieksmi pret visām reliģijām, un no otras puses, šķelšanās, fanātisms un vardarbība. Citiem vārdiem sakot, vai nu cilvēce akceptēs vedāntas filozofiju, kuras pārstāvis bija Vivekānanda, vai nu tā noslīgs pati savās asinīs. Man liekas zīmīgi, ka arī mūsu aplūkojamā grāmatā ir ieraugāma tāda pati domu gaita. Piemēram, ievadā Lorenss Frīmens pretnostata politizētu, fundamentālistisku reliģiju⁵ iepretim garīgai, kontemplatīvai reliģijai⁶. Arī autors runā par „fundamentālismu” kā baznīcas dusmīgu atbildi dusmīgai pasaulei. Vai ar to būtu domātas konfesiju ticības apliecības? Kā pretstats tiek pieminēts „dziļais garīgums” kristietībā, kurš ir pārveidojis šo pasauli. Liekas, ka trešā iespēja nemaz nav. Piemēram, kristietība, kas ir uzticama īpašai Dieva atklāsmei, Jaunajai Derībai un kas veic aktīvu, miermīlīgu misijas darbu. Autors izeju saskata tikai un vienīgi meditācijā, kurai piemīt cilvēci dziedinošs spēks, kura ved no vārdiem, priekšstatiem, tēliem⁷ līdz pat visus cilvēkus vienojošajam esības pamatam Dievā. Vai līdzīgi nedomāja arī Vivekānanda? Jeb otrādi. Vai autors nedomā tā kā domāja Vivekānanda?

Intuitīva vai diskursīva pasaules uztvere

Autors lielu lomu pievērš intuīcijas lomai.⁸ Lasot nodaļu „intuīcijas nozīme” neviļus nāk atmiņā Visvalža Klīves grāmata „Pa kuru ceļu”⁹, kurā viņš apraksta Upanišadu izpratni par intuīcijas lomu cilvēka dzīvē. Indiešu domātāji runā par *vidju* - skatījumu, vīziju, kura mums paver saskari ar īsto un patieso realitāti, ar patieso esamību. S. Radhakrišnans¹⁰ runā par "intuitīvo tvērumu", kas dod atrisinājumu dzīves dziļākiem jautājumiem. Upanišadas runā par divu veida zināšanām:

³ *Swami* (pagodinošs tituls, garīgais Skolotājs, Zinātājs) *Vivekananda*, Vivekānanda (1863-1902), 1893. gadā viņam bija iespēja ar lieliem panākumiem reprezentēt hinduismu Čikāgas reliģiju parlamentā, uz kuru bija ieradušies ļoti daudzu reliģiju pārstāvji no dažādām pasaules malām (tiek uzskatīts, ka šī sanāksme ir starperliģiju dialogu dzimšanas diena). Pēc tam trīs gadus izplatīja vedāntas filozofiju Amerikā un Eiropā. Viņš tiek uzskatīts par vienu no galvenajiem hinduisma un jogas mācības izplatītājiem Eiropā un ASV. <http://www.youtube.com/watch?v=lxUzKolt5aM> – Vivekānandas uzruna parlamentā 1893. gadā.

⁴ Jeb precīzāk, advaita vedāntas filozofijas ieskatī, kurus pārstāvēja Vivekānanda.

⁵ Piemēram, tā varētu būt jebkura konfesija, kurai joprojām ir svarīga mācība, kura ir balstīta Svētajos Rakstos.

⁶ Vedāntai, budismam, hinduismam?

⁷ Cik var saprast pēc šo vārdu atrašanās konteksta, autors grib pateikt, ka vārdi, priekšstati (dogmas?), ticības apliecības un tēli ir šķelšanās un vardarbības iemesli. Vai tiešām?

⁸ 44-48. lpp. Skatīt arī Bīda Grifita biogrāfisko aprakstu 335-38. lpp., kurā ir ieraugāma jūsmošana par Indijas intuīcijas tradīciju.

⁹ Rīga, Svētdienas Rīts, 1992, 117-135. lpp.

¹⁰ *Sarvepalli Radhakrisnan*, *Sarvepalli Radhakrišnans* (1888-1975), pirmais Indijas viceprezidents (1952-62), otrs Indijas prezidents (1962-67), pirmais Indijas vēstnieks PSRS, filozofs, profesors. Viens no pirmajiem indiešu filozofijas vēsturniekiem, kurš filozofisko izglītību ir ieguvis Rietumos. Viņš bija ievērojams filozofijas profesors Indijā, kā arī Austrumu reliģiju un ētikas profesors Oksfordas universitātē. Viņš dedzīgi aizstāvēja hinduismu pret Rietumu filozofijas un kristietības ietekmi. Savos rakstos viņš mēģināja parādīt, ka mistiskā vienotība ar Dievu ir kopīga visām reliģijām. Viņš aicināja uz reliģisko brīvību un toleranci, atzīstot visu reliģisko patiesību relatīvismu. Taču viņa tolerance bija dedzīgi netoleranta pret visām dogmām, kuras pretendēja uz patiesību. Nodalot "vēstures Jēzu" no "ticības Kristus", viņš varēja identificēt kristietības idejas ar hindu ideālismu. Savā mēģinājumā sintezēt Rietumus un Austrumus, Radhakrišnans ir nākotnes hinduisma simbols.

- Aprakstošas (jeb diskursīvas) vai netiešas zināšanas: tās ir aprakstošas, jo mēs tās varam ietvert vārdos un samērā precīzi izteikt. Tās ir netiešas, jo tās notiek caur mūsu maņu orgāniem. Šāda veida zināšanas var būt precīzas un mazāk precīzas, tās var būt pareizas un nepareizas.
- Neapprakstošas jeb tiešas zināšanas: šāda veida zināšanas nevar ietvert vārdos, izteikt to saturu, jo pēc savas būtības tās nav aprakstāmas. Lielais indiešu domātājs Šankara stāsta: "Kungs Šiva māca augstāko filozofiju pilnīgā klusumā." Tās ir tiešas un tūlītējas, jo tās netiek saņemtas caur kaut citu - novērojumiem vai jēdzieniem. Tās tiek iegūtas cilvēkam kļūstot un pārveidojoties par kaut ko citu. Šāda veida zināšanas varam dēvēt par intuitīvām.

Abu veida zināšanas varam atšķirt arī citādā veidā. Aprakstošās zināšanas vienmēr saistītas ar koncepcijām vai jēdzieniem. Savukārt, intuitīvās zināšanas neietver jēdzienus. Tās ir skatījums - kaut kas tāds, kas mums "atklājas", "parādās".

Aprakstošās zināšanas izšķir "subjektu" un "objektu". Subjekts - kurš zina vai vēlas uzzināt. Objekts - par ko tas zina vai vēlas uzzināt. Mēs vienmēr gribam "aizsniegt" to, kas ir ārpus mums. Tāpēc šādas zināšanas ir tikai "virspusējas", tā sakot "no ārpusēs". Savukārt, vidja jeb intuitīvais tvērums pārvar subjekts-objekts dalījumu un cilvēks ir spējīgs ieraudzīt lietu patieso būtību.

Grāmatas lasītājs viegli pamanīs, ka autors attiecībā uz intuīcijas lomu nepasaka neko jaunu, ko jau nebūtu pateikušas Upanišadas un Radhakrišnans.

Nost ar sašķeltību, pretstatiem, duālismu. Lai dzīvo viengabalainība

Tajā pašā nodaļā par intuīcijas nozīmi autors piemin vēl kādu problēmu, kura sen jau ir atrisināta Upanišadās. Proti, domājot diskursīvi, ar prātu, mēs realitāti uztveram sašķelti, duālistiski. Savukārt, meditācija noved cilvēku līdz tādām apziņas stāvoklim, kurā cilvēks pārvar visus pretstatus un iegūst viengabalainu realitātes izpratni. Piemēram, dzenbudismā astotajā posmā cilvēks sasniedz tādu apziņu, kura pārvar subjekts-objekts dalījumu. Šādā apziņas stāvoklī cilvēks ir sasniedzis *neko*, līdz ar to cilvēks vairs nespēj par neko diskursīvi jeb aprakstoši spriest. Autors uzsver, ka meditācijas rezultātā cilvēks izaug no duālistiskas domāšanas līdz nesadalītai apziņai.¹¹ Meditācija palīdz apturēt diskursīvo domāšanu un atmodina intuīciju¹². Savukārt, kad ir atmodināta intuīcija (vidja?), tad arī realitāte kļūst viengabalaina.¹³ Ja pareizi esmu sapratis autoru, tad viņš ir gribējis pateikt, ka tieši šādu rezultātu var sasniegt arī kristīgajā meditācijā, ne tikai dzenbudistu meditācijā.

Nezinu kā ar kristīgo meditāciju, bet Indijas jogas tradīcijā meditācija patiešām ir viens no astoņiem posmiem, ar kura palīdzību cilvēks pārvar subjekts-objekts dalījumu. Upanišadas, Šankara¹⁴,

¹¹ Skatīt 72-73. lpp. Savukārt, 73. lpp. autors atsaucas uz Jēzus vārdiem „mīliet savus ienaidniekus” un secina, ka „ļauņa un labā” duālisma pārvarēšana tuvina Dieva pilnībai. Vai tiešām Jēzus bija lasījis Upanišadas? Bet varbūt tomēr autors ir palaidis garām pavisam vienkāršu šo Jēzus vārdu skaidrojumu, proti, ka mums ir jāmīl arī tie cilvēki, kuri ir mūsu ienaidnieki.

¹² Skatīt 45. lpp.

¹³ Nav saprotama autora atsauce uz Mt.13:37 (skatīt 45. lpp.), kur Jēzus vārdi „esiet nomodā” tiek izskaidroti kā pamudinājums uz viengabalainu esības stāvokli. Autors, acīmredzami, Jēzus vārdus ir „pievilcis aiz matiem”, lai tie kalpotu Upanišadu ideju apstiprināšanai. Diemžēl, ļoti daudzās Svēto Rakstu vietas, uz kurām atsaucas autors, tiek izskaidrotas Indijas intuīcijas tradīcijas gaismā. Vēl viens piemērs par Jēzus vārdiem „kad tu Dievu lūdz, tad ej savā kambarī” (skatīt 14. lpp.). Šajos vārdos autors saskata nevis vienkāršu norādi uz to, ka lūdzoties mums nav jāizrādās cilvēku priekšā, bet gan ieiešanu klusumā, savas esības dziļākajā, apslēptajā vietā (lasi – ātmanā).

¹⁴ Šankara (788-820) ir galvenais Advaita Vedāntas izveidotājs. Šankaras mūku kustības attīstība galvenokārt saistīta ar Šivas kultu, īpaši Indijas dienvidos. Viņa mācības pamatā ir Upanišadu skaidrojums.

Ramanūdža¹⁵ un Radhakrišnans šo subjekts-objekts dalījuma pārvarēšanu risina apmēram šādi. Lai sasniegtu īsto, patieso, viengabalaino realitāti, ir nepieciešams pārvarēt subjekta-objekta dalījumu. Ir tikai viens veids, kā to izdarīt, proti, kad subjekts kļūst par objektu. Kaut ko līdzīgu piedzīvojam ikdienā, kad mēs īsti uzzinām, ko tas nozīmē būt tēvam, tikai kļūstot par tēvu. Ja mēs nekļūstam par tēvu, tad mūsu zināšanas par tēviem paliek ļoti ierobežotas vai "virspusējās".

Vidja jeb intuitīvais tvērumis ir vērsts uz mums pašiem, lai atklātu, kas mēs patiesībā esam. Aprakstošās zināšanas bieži vien dod pavisam greizus priekšstatus par mums pašiem. Pietiek salīdzināt to, ko citi par mums saka, ar to, ko mēs paši par sevi domājam, lai atklātu lielu starpību. Tas, ko mēs sajūtam tieši vai intuitīvi par sevi, ir kaut kas pavisam cits, nekā tas, kas mums pieejams aprakstošās zināšanās.

Šķiet, ka autors ir stipri vienkāršojis šo ceļu līdz atmodinātai intuīcijai, līdz duālisma pārvarēšanai, jo Indijas jogas tradīcija runā par meditāciju kā priekšpēdējo posmu ceļā uz apgaismību, bet pirms tam vēl ir askēze, āsanā, elpošanas vingrinājumi, maņu orgānu kontroles vingrinājumi.¹⁶ Meditācija un kontemplācija šajā tradīcijā ir pēdējie soļi ceļā uz viengabalainību.

Ātmans un Brahmans ir viens un tas pats

Autors saka: „Meditācija, garīgā prakse, kas mudina cilvēku nokāpt esības dziļumos, palīdz tiešā pieredzē apjaust to, kas vieno visus cilvēkus.”¹⁷ Autors arī citē Frīmenu: „Ja atskārstu, ka dziļākais un patiesākais manī neesmu es, bet Dievs¹⁸, tas palīdz pārvarēt manu *ego*.”¹⁹ Nodaļā „viss ir viens”, autors uzsver, ka mistiskā ceļa rezultāts ir nediferencēta apziņa, esības kā vienota veseluma uztvere.²⁰ Domāju, ka šīs domas ir saprotamas Upanišadu gaismā. Proti, Upanišadas runā par Vidjas ceļu, kura pēdējā posmā (kontemplācijā) cilvēks nonāk pie atklājuma, ka ir neapprakstāms un neizteicams kodols *ātmans*, kurš visai mūsu dzīvei dod vienību un pamatu. Ātmans ir centrs, kas visu satur un dod orientāciju cilvēka dzīvei.

Ātmans ir visu fizisko un psiholoģisko procesu pamatā:

- Tas ir mūžīgs un nemainīgs un tikai kā tāds tas spēj dot mums vienību un saturu.
- Tas ir universāls, jo mūsu individualitāte saistās tikai vai nu ar mūsu fiziskiem (izskats, rīcība) vai psiholoģiskiem procesiem (domas, atmiņas, dziņas). Autors runā par to ka mēs varam apjaust to, kas vieno visus cilvēkus.
- Tas ir neapprakstāms²¹, tam nav nedz fiziskas nedz garīgas iezīmes. Mēs varam to tikai atklāt, realizēt sevī, sasniegt. Autors runā par *neko*, „*nekas* ir *viss* un *tukšums* ir *pilnība*”.²²

¹⁵ Rāmānūdža (1017-1137) ir galvenais Višištādvaita Vedāntas jeb kvalificētā neduālisma filozofijas skolas pamatlicējs, saistīts ar Višņu dievību. No hinduistu viedokļa tieši šī skola ir populārākais vedāntas veids. Ja Indijā gribam atrast ko līdzīgu rietumnieku ticībai Dievam, tad tas jāmeklē šajā kustībā. Rāmānūdža reaģēja pret Šankaras monistisko pasaules uzskatu. Viņš aizstāvēja realitātes daudzveidīgumu. Dievs, dvēsele, pasaule ir atšķirīgi, bet nav nodalāmi.

¹⁶ Tiesa gan autors piemin arī āsanā un pareizu elpošanu (skatīt 84-85, 95-99, 113-115. lpp.). Bet tas tikai atkal pierāda, ka autors nerunā par „kristīgo” meditāciju, bet gan par meditāciju Indijas jogas tradīcijas kontekstā. Ja kāds vēlas uzskatāmi ieraudzīt, kā praktiski izskatās autora ieteiktā meditēšana, lai apskatās video un padomā, kāds šeit vispār sakars ar kristīgo ticību:

http://www.youtube.com/results?search_query=Maranathameditation&search_type=&aq=f

¹⁷ Skatīt 86. lpp.

¹⁸ Lasi – ātmans. Autors pats pasaka, ka „arī vārds „Dievs” ir tikai abstrakcija, skaņu kombinācija, kas norāda uz ko *tādu*, ko nav iespējams izteikt vārdos” (autora izcēlums), 57. lpp. Upanišadās ātmanu nav iespējams izteikt vārdos, aprakstīt. To var tikai pieredzēt, realizēt sevī. Tātad šeit nav runa par trīsvienīgo Dievu.

¹⁹ Skatīt 87, 95. lpp. Savukārt, 51. lpp. autors runā par *ego*, kurš ir jāsalauž, lai nonāktu līdz patiesajam es (lasi – ātmanam).

²⁰ Skatīt 70. lpp.

²¹ Skatīt 18. vēri.

Taču atklājot vienas lietas īsto būtību (ātmanu), mums ir atslēga visu lietu būtībai. Tas, ko mēs esam atklājuši par sevi, liek mums domāt par visu lietu būtību divos veidos:

- tā pēc sava rakstura ir neapprakstāma, tā stāv pāri mūsu jēdzieniem un koncepcijām
- tā ir universāla, visu aptveroša. Indiešu apzīmējums šai būtībai ir *Brahmans*. Tas ir tikai vārds, kurš neko neappraksta.

Ātmans un Brahmans ir viens un tas pats. Tās ir divas perspektīvas uz to pašu lietu. Šo ātmana un Brahmana vienību cilvēks atklāj "intuitīvi". Cilvēkam nav sevišķi jāpēta, kā, sasnieguši savu pamatu un būtību, mēs esam sasnieguši arī visu citu lietu pamatu. Tas atklājas pats no sevis, kā nogaršojuši vienu ūdens malku, mēs zinām kā garšo visi ūdeņi.

Domāju, ka autora daudzkārt pieminētās domas par patieso es, par viengabalainību, ir izprotamas Upanišadu gaismā. Jebkurš, pat pavisams Bībeles lasītājs, uzreiz pamanīs, ka par šādām tēmām, kuras piemin autors, Bībele nerunā.

Vēl varētu turpināt vilkt paralēles starp šo grāmatu un Upanišadu pasaules uzskatu, tomēr, lai aiztaupītu laiku un papīru, vēlētos izdarīt dažus secinājumus un ar to arī noslēgt „manu adventa laika meditāciju” par autora aprakstīto meditāciju.

Secinājumi

Autors Jauno Derību lasa Upanišadu gaismā, līdzīgi kā musulmaņi Jauno Derību lasa Korāna gaismā vai teozofi un Rēriehieši - gnostisko evaņģēliju gaismā. Rezultāts ir tāds, ka autora pieminēto Bībeles citātu vēsts tiek sagrozīta līdz nepazīšanai.²³

Vai var paņemt hinduisma-budisma astoņposma ceļa uz mokšu-nirvānu atsevišķus elementus (pozas, elpošana, meditācija) un papildīt tos ar kristīgu saturu? Autoram tas nav izdevies, jo nav vairs kristīgā satura, ir tikai viens vienīgs Upanišadu pasaules uzskats.

Autors ir noguris no ārējiem strīdiem, nesaskaņām un šķelšanās kristiešu starpā un, neapšaubāmi, vedāntas filozofija ir diezgan piemērota, lai apvienotu visus kristiešus, pat visu reliģiju pārstāvjus. Rituāli, dogmas, ticības apliecības mūs šķēļ, taču garīga pieredze mūs vieno. Taču šāda veida vienprātība ir panākta uz kristietības rēķina. Tās kodols un būtība ir nomainīta ar Upanišadu pasaules uzskatu.

Kā ar pārējiem soļiem? Autors uzsvāru liek tikai uz pēdējiem diviem – meditāciju un kontemplāciju. Patandžali (jogas filozofijas pamatlicējs Indijā) uzskata, ka visi soļi ir nepieciešami.²⁴ Džonstons esot teicis, ka nav svarīgi, kā tiek sākts lūgšanu ceļš, bet tas noteikti tiek noslēgts ar kontemplāciju.²⁵ Gribētos vaicāt, kas notiek tad, ja kristietis tomēr savu lūgšanu ceļu nenoslēdz ar kontemplāciju. Reinkarnācija? Elle?

Tā nu pagāja mans Adventa laiks meditējot par kristīgo meditāciju, kura izrādījās nemaz nav kristīgā meditācija. Žēl! Biju cerējis vairāk laika pavadīt meditējot par īpašo Dieva atklāsmi, kas ir Svētie Raksti, taču sanāca pameditēt par Indijas Upanišadām. Ļoti ceru, ka līdz nākošam Adventes laikam, kāds uzrakstīs grāmatiņu par kristīgo meditāciju. Tas gan būtu labi.

²² Skatīt 49. lpp. Šajā ziņā var teikt, ka autors ir tuvāks budistu domāšanai, jo ja hinduisma ir *ātmanis*, kurš ir neapprakstāms, tad budismā ir *nekas*. Jebkurā gadījumā autors runā Upanišadu pasaules uzskata ietvaros.

²³ Skatīt, piemēram 11. un 13. vēri.

²⁴ Varētu arī vaicāt, vai tiešām tas ir tik vienkārši sasniegt kontemplāciju. Gautamam Budam tas esot prasījis tūkstošiem reinkarnāciju, līdz ir sasniedzis Nirvānu, meditācijas papildījumu jeb kontemplāciju.

²⁵ Skatīt 110. lpp.